Je velký rozdíl mezi tzv. běžnými a minimálními výstupy, například žáci prvního ročníku základní školy se učí 34 písmenek, každé prakticky ve všech jeho podobách, a podle minimálních výstupů se jich učí pouze 11. Díky tomuto obrovskému rozdílu je možnost v rámci individuálního vzdělávacího plánu jednotlivým dětem s hendikepy výstupy upravovat," vysvětluje I. Tvrdoňová.

Pokud by byly minimální výstupy odsunuty do nezávazného metodického doporučení, znamenalo by to podle ní nezbytnost podstatně podrobněji zpracovávat poradenské doporučení, což by na jedné straně představovalo výrazně více práce pro poradenské speciální pedagogy a na druhé straně podstatně administrativně náročnější zátěž pro učitele.

„Za poznámku stojí, že ne všichni speciální pedagogové v poradenství mají zkušenost práce s dětmi s mentálním hendikepem, nemají pro výběr minimálních výstupů pro konkrétní dítě dostatek zkušeností, je pro ně tedy složité přesně říci, co se má dítě naučit v první třídě, co ve druhé atd. To by mělo být na učitelích, pokud ale tyto výstupy nebudou součástí závazného dokumentu, nikdo je k tomu nemůže nutit," vysvětluje I. Tvrdoňová s tím, že problém by to byl hlavně pro učitele běžných škol, kde nichž jsou žáci s mentálním hendikepem inkludováni. „Pokud by školská poradenská zařízení měla svými doporučeními nutit učební plány, stanou se z nich knihy, které prostě nikdo nebude číst a nebudou mít žádný význam a dopad na vzdělávání žáků," upozorňuje.

Shutterstock

Zbytnost oxidačního čísla

Ještě větší problémy mohou mít žáci s lehkou mentální retardací na 2. stupni. Pokud školy nebudou povinny minimální výstupy v jejich vzdělávání v běžné škole aplikovat, pokud budou tyto výstupy pouze v nezávazném metodickém doporučení, hrozí reálné nebezpečí nastavení neadekvátně vysokých nároků a následné selhávání žáků.

„V takových případech žáci ztrácejí motivaci, zájem o vzdělávání, hrozí, že přestanou do školy chodit, a když tam budou, pak jen sedí, hledí a zlobí. Bohužel, stále máme vysoké procento dětí, které opouštějí vzdělávací systém příliš brzy, a tato plánovaná změna by mohla tuto situaci ještě zhoršit," varuje I. Tvrdoňová s tím, že to může být důsledek i toho, že se tito žáci učí v chemii počítat oxidační čísla místo toho, aby se dozvěděli, k čemu se například kyselina sírová používá, že se prostě nemá pít.

Snižování významu minimálních výstupů a tendence jejich upozadění není nová. I. Tvrdoňová připomíná snahy Agentury pro sociální začleňování o zrušení tehdy základních škol praktických. „Vypadá to, že co se tehdy nepovedlo jedním krokem, snaží se stejná skupina pod záštitou nově vzniklých organizací postupnými posuny nenápadně prosadit," poznamenává I. Tvrdoňová.

Problematické zadání z MŠMT

Člen ASP a ředitel Speciálních škol v Hradci Králové Pavel Záleský uvádí: „Jsem členem širší konzultační skupiny (doufám, že ještě existuje, už nás dlouho nikdo nesvolal) pro RVP ZV – společné vzdělávání. Tam jsem byl po svém dotazu informován, že zadání z MŠMT zní, že minimální výstupy součástí RVP už nebudou." Má k tomuto zadání zásadní výhrady a považuje skutečnost, že by minimální výstupy měly být pouze součástí metodického doporučení, za nehorázost. „Je to způsob, jak dosáhnout toho, aby se aplikace minimálních výstupů nemusela dodržovat, aby byla nevymahatelná. Jde o trend, který by se měl zvrátit," konstatuje P. Záleský.

Nicméně jedním z argumentů uváděných pro navržené řešení je skutečnost, že RVP ZV by mělo být v podstatě elektronickou knihou, ve které v případě potřeby přejde zájemce jednoduchým kliknutím k odpovídajícím minimálním výstupům. Je otázka, zda tento argument může zmírnit výhrady k přesunutí minimálních výstupů do metodického doporučení. „Kdyby šlo v obou případech o závazný text, proč ne. Ale ani v tomto případě se nestává metodické doporučení závazným, tedy teorie kliku nic neřeší," reaguje P. Záleský. Dodává, že podle jednoho z veřejných vyjádření autorů návrhu RVP ZV bez metodických výstupů je důvodem tohoto řešení skutečnost, že tyto metodické výstupy zabírají v RVP příliš prostoru.

Z kritického stanoviska speciálních pedagogů Královéhradeckého kraje

Není definována minimální úroveň očekávaných výstupů (dále jen OV) pro žáky s LMP. Tato úroveň bude zpracována v rámci metodické podpory školám.

Metodická podpora není závazný dokument. Působnost, obsah a význam Rámcového vzdělávacího programu jsou zakotveny v Zákoně č. 561/2004 Sb. (Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání), z toho vyplývá, že úroveň očekávaných výstupů by měla být definována rovněž právní zákonnou normou, případně prováděcím předpisem.

Pokud by došlo k zamýšlené úpravě, bude zcela chybět zákonná norma pro vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (dále jen LMP), a to ve všech [illegible] k závažným problémům a rozporům s ratifikovanými státními i evropskými principy:

- Diskriminaci rámce vzdělávání určité (a ne zcela zanedbatelné) skupiny osob, která může ve svém důsledku vést k jejich přetěžování, či naopak k nedostatečnému využití jejich maximálního potenciálu.
- Situace se tak stane nepřehlednou nejen pro pedagogické pracovníky (učitele, speciální pedagogy, psychology), ale též pro zákonné zástupce dotčených žáků.
- Metodická podpora/doporučení není zákonnou normou, není závazná tudíž ani vymahatelná a kontrolovatelná. Hrozí tak, že se postupem času stane opomíjeným materiálem.

„To je podle mě zcela absurdní. Jednak to není pravda (je to vždy pár vět), jednak vyřadit text, který do RVP obsahově jednoznačně patří, protože je údajně i příliš dlouhý, je nesmysl. Díky minimálním výstupům v hlavním těle RVP bude jasné, podle čeho děti s oslabením kognitivního vývoje učit. A to ve školách speciálních a hlavně děti inkludované ve školách běžných. Bez tohoto závazného rámce může každá školy tyto děti učit, jak se jí zachce. Metodické doporučení je pouhé doporučení," zdůrazňuje ředitel.

Pod své možnosti nepracují

I P. Záleský reaguje na doporučení studie o vzdělávání romských žáků, kterou objednalo MŠMT (Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se ve školách a třídách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona) a která doporučuje jednotný kurikulární základ. „Východiska analýzy a výsledná doporučení mě překvapila, výrazně s nimi nesouhlasím. Je to studie zaměřená na Romy, výsledky jsou zkresleny, romští žáci u nás rozhodně nejsou diskriminováni. I pokud na základě opakované diagnostiky dostanou doporučení na zařazení do tzv. paragrafové školy, je rozhodnutí pouze na nich a na jejich rodičích. Pokud chtějí, mohou navštěvovat běžnou základní školu. Současný trend odsouvat minimální výstupy ze závazného dokumentu do pouhého doporučení míří stejným směrem jako před lety volání po zrušení základních škol praktických," dává za pravdu i I. Tvrdoňové z karlovarské PPP, která tuto souvislost také zmínila.

„Analýza je zaměřena podle zadání na romskou populaci, její doporučení ale míří na všechny děti se sníženými kognitivními schopnostmi. Z menšinové, ale i většinové populace. Nezvažuje například situaci dětí s PAS s LMP. Ty všechny by se podle těchto návrhů měli učit podle jednotných nároků RVP, to je ale chybné," zdůrazňuje P. Záleský.

Královéhradecké Speciální školy poskytují vzdělávání jednak dětem s LMP, které se učí obvykle podle školního vzdělávacího programu, jenž právě z minimálních výstupů RVP ZV vychází, kromě toho tu jsou ale žáci v plné šíři mentálního postižení (střední, středně těžké i těžké), navštěvují je i žáci s poruchou autistického spektra (někteří zvládají nároky běžné školy bez minimálních výstupů a nyní, po absolvování střední školy, pokračují ve studiu na vysoké škole) a nově do školy nastupuje žák s hlubokým mentálním postižením.

„Není to tak, že by žáci, kteří se učí podle minimálních výstupů, pracovali pod své možnosti. Naopak, pro řadu z nich je i tento obsah velmi náročný a musí se hledat nejrůznější cesty, metody, formy, prostředky, aby jej aspoň částečně zvládli," upozorňuje na souvislostí P. Záleský s tím, že pokud dítě selhává v některém z předmětů, je pro ně zpracováván individuální vzdělávací plán. „Naší výhodou je vysoká míra individualizace a s tím související tolik potřebná široká, intenzivní spolupráci s rodiči. Počet žáků ve třídě se pohybuje mezi 6 a 14 žáky, když je to potřeba, máme ve třídě asistenta pedagoga, u dětí s PAS jsou podle situace i dva, podle potřeby. Každý z třídních učitelů velmi důvěrně zná možnosti jednotlivého žáka i jeho rodiny. Při počtu 30 dětí ve třídě na běžné základní škole, ani s podporou veškerých možných specialistů nemůže třídní učitel nikdy do takové míry individualizace dosáhnout. Dítě je pak ve třídě ‚ztraceno', což nám potvrzují rodiče i žáci, kteří na náš typ školy z běžné základní školy přechází."

Soukromým školám to pomůže

Pokud by se prosadil záměr odsunout minimální výstupy do nezávazného dokumentu, pro náš typ škol by to aktuálně nic neznamenalo, z dlouhodobého hlediska ale pochopitelně ano. Sám ředitel má mnohaleté zkušenosti s prací s žáky s mentálním postižením, v této oblasti pracuje už jednadvacet let, v posledních letech jako zástupce ředitele, začátkem tohoto kalendářního roku školu převzal po zkušeném kolegovi Pavlu Svobodovi, který odcházel do důchodu. Zdejší pedagogové podle něho rozumějí významu minimálních výstupů a využívali by je i dál. Problém vnímá zejména v běžných školách, kde jsou žáci s mentálním postižením integrováni, učitelé nevědí (a mnohdy na to ani nemají kapacity), jak s nimi pracovat, když pak leckdy na 2. stupni žák chce přejít do školy „paragrafové", jeho znalosti a hlavně pracovní návyky bývají na výrazně nižší úrovni, než mají jeho zdejší spolužáci.

Shutterstock

„A to je za situace, kdy jsou minimální výstupy závazné. Pokud by byly nepovinné, dovedu si představit, že naprostá většina žáků s LMP by zůstávala v běžných školách. Možná že je vlastně cílem naše školy z hlediska počtu žáků vyhladovět (jak se v nedávné minulosti již dělo a přispělo tak k zániku mnohých speciálních škol), aby bylo možné poukázat na to, že už nejsou potřeba. Konečně, tomu odpovídá i představa, že budeme vzdělávat pouze žáky s hlubším mentálním postižením a bude fungovat jako metodická podpora běžným školám, kde se budou učit všichni ostatní. To je trend, ze kterého by bezpochyby profitovaly soukromé školy, kam bude přecházet stále více žáků zejména z rodin, které mají vzdělání jako svoji prioritu (mimochodem svou soukromou základní školu s příslušným školním si založili i jedni z dlouholetých propagátorů inkluze). Zájem dětí ze základních škol o víceletá gymnázia, o jejichž budoucí existenci se v současné době poměrně značně diskutuje, je také výrazný a převyšuje jejich kapacity. Z běžných, státních základních škol se pak stane širokospektrální vzdělávací báze, ale podstatnou otázkou je, s jakými výstupy," domýšlí P. Záleský.

Je ale v rámci možností přizvaných odborníků ovlivnit revizi RVP ZV tak, aby se do jejího „kmene" minimální výstupy zase vrátily? „Obávám se, že s tím moc udělat nemůžeme, je to zadání. Řada odborníků z praxe se proti tomu vyjádřila. Shodli jsme se, že pod takový dokument se prostě nepodepíšeme. Konečně – setkání širší konzultační skupiny pro RVP ZV – společné vzdělávání proběhlo jen jednou. Není vyloučeno, že šlo jen o to, aby se ve výsledku mohlo napsat, že změna byla konzultována s odborníky z praxe a zástupci odborných asociací. Co na to odborníci, to se tam už neobjeví," obává se ředitel královéhradecké speciální školy a člen ASP P. Záleský.

„Proto je v současné chvíli třeba seznámit s probíhající revizí RVP ZV a vizí přesunutí minimálních výstupů do nezávazného metodického doporučení i s tím souvisejícími důsledky pro celé, nikoli pouze speciální školství, co nejširší veřejnost. Informovat je třeba zejména politické elity, kterým není jedno osud našeho školství jako celku a mají větší možnost tento chystaný záměr zvrátit a nastolit tak vítězství zdravého rozumu."